

Marica Čilaš Mikulić
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Ivana Lučića 3, HR-10000 Zagreb
cilasm@yahoo.com

VIDSKA SVOJSTVA GLAGOLA FIZIČKE PERCEPCIJE *VIDJETI* I *GLEDATI* U HRVATSKOME JEZIKU

U članku se analiziraju pojedina značenja perceptivnih glagola *vidjeti* i *gledati* u hrvatskome jeziku te njihova vidska obilježja. Glagol *vidjeti* u značenjima fizičke percepcije funkcionira u rečenici kao svršeni i kao nesvršeni glagol. Glagol *gledati* u značenju fizičke percepcije u rečenici funkcionira kao prototipni nesvršeni glagol, dok njegov svršeni parnjak *pogledati* funkcionira kao prototipni i kao neprototipni svršeni glagol, ovisno o značenju.

0. Uvod

Dva su najčešća glagola vidne percepcije u hrvatskome jeziku glagoli *vidjeti* i *gledati* (Moguš 1999).¹ Glagol *vidjeti* gramatike i rječnici hrvatskoga jezika navode kao dvovidan, a glagol *gledati* kao nesvršen. S obzirom na to da se u aspektologiji ističe da je sintaktičko ponašanje pojedinoga glagola uvjetovano ponajprije inherentnim leksičkim značenjem (Mønnesland 2007), a tek potom vidskom odrednicom svršenosti/nesvršenosti, važno je promotriti kako pojedine semantičke skupine glagola funkcioniraju u rečenici, odnosno u kakvoj se sintaktičkoj okolini mogu pojaviti. U radu se razmatraju vidska obilježja glavnih predstavnika semantičke skupine glagola percepcije osjetilom vida – glagola *vidjeti* i *gledati*.

¹ Prema *Hrvatskome čestotnome rječniku* (Moguš, Bratanić i Tadić 1999) glagol *vidjeti* je 62., a glagol *gledati* 97. po čestoti upotrebe u milijunskome korpusu. Nakon njih po čestoti slijede glagoli *pogledati* (293.), *promatrati* (392.), *primijetiti* (488.), *ugledati* (514.), *motriti* (520.), *primjećivati* (543.), *zapažiti* (556.), *zapažati* (561.), *promotriti* (564.) itd.

1. Vrste vida

Glagolski je vid u slavenskim jezicima leksičko-morfološka kategorija, odnosno kategorija koja se tiče samoga glagolskoga leksema. U slavenskim jezicima, pa tako i u hrvatskome, postoje svršeni i nesvršeni vid. Svaki je glagol svršen ili nesvršen, a neki su dvovidni.

U suvremenoj se aspektologiji o vidu, odnosno aspektu, govori kao o univerzalnoj jezičnoj kategoriji i kao o kategoriji koja pripada rečeničnoj razini (npr. Verkuyl 1993, Chung i Timberlake 1985, Schoorlemmer 1995, Smith 1997, Borik 2002). U tome značenju u hrvatskome se jezikoslovlju rabi naziv aspektnost (Novak Milić 2010, Čilaš Mikulić 2012) i vid radnje ili situacije (Mønnesland 2007). Premda se iz godina objavljivanja navedenih kroatističkih radova može zaključiti da se rečenični vid kao kategorija izdvaja tek u novije vrijeme, treba napomenuti da je Silić još u sklopu *Kontrastivne analize engleskog i hrvatskog ili srpskog jezika* (1978: 63) govorio o aspektnosti kao sintaktičkoj kategoriji koju zajedno čine glagolski vid i *aktionsart*, kao unutarnji elementi, te kontekst, određeni sintaktički elementi rečenice, kao vanjski element aspektnosti.

Osim što se aspekt, točnije aspektnost, u suvremenoj aspektologiji smatra sintaktičkom kategorijom, a glagolski vid leksičko-morfološkom, govori se i o trećoj vrsti aspekta, o semantičkome aspektu koji se naziva leksičkim vidom (Li i Shirai 2000, Mønnesland 2007) ili akcionalnošću (Hržica 2011) ili tipom glagolske situacije (Novakov 1995). Ta treća vrsta vida semantička je kategorija glagola. Pod njom se podrazumijevaju podjele glagola prema određenim semantičkim obilježjima. Ta su značenjska obilježja [$\pm$ dinamično], [$\pm$ trajanje] i [$\pm$ cilj].² U novije vrijeme najzastupljenije su četverodijelne (iako ima i trodijelnih i petodijelnih) semantičke podjele glagola. Te podjele nisu samo semantičke već semantičko-gramatičke podjele koje su relevantne za glagolski vid.

Jedna je od takvih podjela Vendlerova podjela na stanja (*spavati*), radnje (*pisati*), postignuća (*sresti*) i ostvarenja (*napisati*).³

Riječ je o semantičkoj podjeli koja ima gramatičke, strukturne implikacije. Naime, navedeni glagoli različito se ponašaju u rečenici.

---

² Ističem još jedanput da je riječ o značenjskim obilježjima kojima opisujemo leksički, a ne gramatički vid glagola.

³ Vendler u svojem radu (1957/1967) ne govori o „glagolima”, već o „glagolskim izrazima” (*verbal terms*) jer se u engleskome jeziku specifičan odnos koji glagoli imaju prema kategoriji vremena (npr. $\pm$ trajanje, (ne)homogenost, statičnost/dinamičnost procesa) ne vidi u pojedinačnome glagolskome leksemu, već u glagolskoj skupini (npr. *run a mile* $\neq$ *run*). U hrvatskome se, upravo zbog postojanja leksičko-morfološke kategorije vida, može govoriti o podjeli na leksičkoj razini, odnosno o podjeli „glagola”.

Dobro je poznato (Mønnesland 2007, Čilaš Mikulić 2012) da se svi svršeni glagoli ne mogu pojaviti u jednakoj rečeničnoj okolini, niti svi nesvršeni uz iste predikatne argumente. Primjerice, u rečenicama

(1) *Pažljivo je pisao.*

(2) *Strpljivo je tražio izgubljeni dokument.*

moгу biti upotrijebljeni prilozi *pažljivo* i *strpljivo* (također *namjerno*, *brzo*, *tiho*, *postupno*, *sporo* i sl.) jer su dodani glagolima radnje, dok u sljedećim rečenicama ne mogu biti upotrijebljeni jer se u njima nalaze glagoli stanja koji izražavaju statično trajanje koje nije povezano ni s kakvim razvojem, ni s ciljem, ni s bilo kakvom promjenom u kvantitativnome ili kvalitativnome smislu:

(3) **Pažljivo je osjećao.*

(4) **Strpljivo je spavao.*

U svim četirima rečenicama upotrijebljeni su nesvršeni glagoli, ali se zbog semantičkih ograničenja uz njih ne rabe isti prilozi. Glagoli stanja izražavaju procese koji se vrše bez volje agensa, odnosno bez kontrole doživljavača, pa se uz njih ne mogu upotrijebiti prilozi *pažljivo*, *strpljivo*, *namjerno*.

Ti prilozi ne mogu doći niti uz svršene glagole čiji se proces izvršava bez kontrole doživljavača:

(5) **Pažljivo je sreo Marka.*

(6) **Strpljivo je ugledao Marka.*

dok se mogu upotrijebiti u sljedećim primjerima:

(7) *Pažljivo je zapisao Markov broj.*

(8) *Strpljivo je saslušao kolegu.*

Navedeni primjeri pokazuju da se svi nesvršeni i svi svršeni glagoli ne mogu pojaviti u istoj sintaktičkoj okolini i da je ta nemogućnost pojavljivanja uzrokovana semantičkim obilježjima pojedinih glagola, a u ovome slučaju važna je (ne)mogućnost kontrole doživljavača.

Jedno od sintaktičkih sredstava kojima se provjerava je li neki glagol svršen ili nesvršen jest adverbijal *x vremena* / *za x vremena* (npr. Vendler 1957, Novakov 2005). Vremenski izraz *x vremena* dolazi uz nesvršene glagole, a *za x vremena* uz svršene glagole. Zanimljivo je da adverbijal koji dolazi uz svršene glagole (*za x vremena*) nema uvijek isto značenje.

(9) *Napisao je pismo za pola sata.*

(10) *Sreo je Filipa za pola sata.*

U rečenici (9) taj izraz podrazumijeva vrijeme koje je potrošeno za realiziranje radnje, a u rečenici (10) riječ je o radnji koja se dogodila nakon toga vre-

mena, ali u realiziranje te radnje nije potrošeno to vrijeme. Tek u suodnosu s glagolom možemo točno razumjeti značenje te priložne oznake. U rečenici (9) upotrijebljen je glagol ostvarenja, a u rečenici (10) glagol postignuća. Dakle, uz glagole ostvarenja adverbijal *za x vremena* znači količinu vremena koja je potrošena na realiziranje radnje, jer ti glagoli imaju obilježje [+trajanje], a uz glagole postignuća riječ je o vremenu nakon kojega se realizirala trenutna radnja, jer ti glagoli nemaju obilježje [+trajanje], već imaju [-trajanje].

Uzevši u obzir postojanje leksičkoga vida, dalje će se u radu razmotriti kako perceptivni glagoli u hrvatskome jeziku funkcioniraju u rečenici s obzirom na vid.

2. Hrvatsko jezikoslovlje o glagolima percepcije

U hrvatskome jezikoslovlju nema klasifikacije glagola percepcije (Raffaelli 2010), niti se u suvremenim gramatikama hrvatskoga jezika upotrebljava naziv perceptivni glagoli / glagoli percepcije / *verba percipiendi*, već se unutar skupine glagola osjećanja (*verba sentiendi*) govori o semantičkim podskupinama među kojima jednu čine i glagoli opažanja ili mišljenja, gdje su kao primjeri navedeni perceptivni glagoli (Barić i dr. 1995: 518–519, Katičić 1991: 311, Raguž 1997: 421), a ima i gramatika u kojima se ne navode podjele glagola na semantičke skupine (Silić i Pranjković 2005).

3. Glagoli vidne percepcije

Glagole vidne percepcije možemo podijeliti u tri skupine s obzirom na to je li posrijedi fizička ili mentalna percepcija.

1) Prvu skupinu čine glagoli neposrednoga osjetilnoga doživljaja, odnosno glagoli fizičke percepcije: *vidjeti*, *gledati*, *pogledati*, *pogledavati*, *uočiti*, *uočavati*, *ugledati*, *zagledati*, *zagledati se*, *nagledati se*, *odgledati*, *motriti*, *promotriti*, *promatrati*, *zapaziti*, *zapažati*, *spaziti*.

2) U drugu skupinu ulaze glagoli mentalne percepcije, odnosno glagoli mišljenja, kao što su *uvidjeti*, *uviđati*, *sagledati*, *sagledavati*, *razmotriti*, *razmatrati*.

3) Neki su među glagolima vidne percepcije glagoli i fizičke i mentalne percepcije: *vidjeti*, *gledati*, *uočiti*, *uočavati*, *zapaziti*, *zapažati*, *primijetiti*, *primjećivati*.

Prema toj klasifikaciji dva najčešća glagola vidne percepcije – *vidjeti* i *gledati* – upotrebljavaju se u značenju fizičke i mentalne percepcije. U sljedećem će se odjeljku pominje razmotriti značenja tih dvaju glagola i njihova vidiska obilježja.

3.1. Glagol *vidjeti*

Glagol *vidjeti* u rječnicima se određuje kao glagol nesvršenoga i svršenoga vida, a njegova su značenja u dvama suvremenim rječnicima hrvatskoga jezika⁴ opisana na sljedeći način:

V. Anić: <i>Rječnik hrvatskoga jezika</i> (1998: 1296)	<i>Rječnik hrvatskoga jezika</i> , ur. J. Šonje (2000: 1350)
1. reagirati (na što) osjetilom vida, primjećivati, opažati očima, zapaziti, zapazati očima	1. imati osjetilo vida, opaziti, opažati vidom tvarni svijet oko sebe, razlikovati svjetlo, tamu i boje, raspoznati, raspoznavati predmete i razlikovati ih od drugih stvari, prepoznati, prepoznavati pojedinosti i spojiti, spajati ih u slike: <i>dobro</i> ~, ~ <i>daleko</i> , ~ <i>obrise i planine</i> , ~ <i>mačku na putu</i> , ~ <i>lovca</i> ...
2. sresti koga, naći se s kim	2. razumjeti, razumijevati, shvatiti, shvaćati: ~ <i>čiju dobrotu</i> , ~ <i>vrijednost knjige</i>
3. <i>razg.</i> uvidjeti, uvidati, razab(i)rati, shvatiti, shvaćati	3. znati: <i>ne vidim druge mogućnosti</i>
4. pregledati, ispitati	4. predvidjeti, predviđati: ~ <i>kraj rata</i>
5. iskusiti, preživjeti, prepatiti (radost, muke)	5. iskusiti, iskušavati, doživjeti, doživljavati: <i>vidio sam i veće zlo</i>
6. predvidjeti	6. razmisliti, razmišljati, prosuditi, prosuđivati: <i>to ćemo još</i> ~
7. (Ø) posjedovati osjetilo vida, moći gledati	7. pogledati, gledati, ispitati, ispitivati, upoznati se, upoznati se: ~ <i>čiju ponudu</i> ; <i>dođite da ga vidim!</i>
	8. naći, nalaziti: ~ <i>u čemu mane</i>
	9. sresti, sretati, naći se, nalaziti se: <i>vidio sam ga jučer</i> ; <i>vidjet ću ga večeras</i> – ~ <i>se povr</i> 1. <i>sresti se, sretati se, naći se, nalaziti se</i> : ~ <i>na ulici</i> ; <i>vidjet ćemo se</i> 2. <i>biti svijetlo</i> : <i>vidi se dobro</i>

⁴ Za potrebe ovoga rada analizirali smo rječničke članke u dvama općejezičnim rječnicima hrvatskoga jezika. Također smo razmotrili kako su glagoli koje istražujemo opisani u *Školskom rječniku hrvatskoga jezika* (2012). Kako u njemu nema bitnih razlika kada su u pitanju značenja fizičke percepcije glagola *vidjeti* i *gledati* u odnosu na dva navedena rječnika, nismo se upuštali u detaljnu analizu i tih članaka.

U nastavku rada služiti ćemo se kraticama RHJ1 = *Rječnik hrvatskoga jezika* V. Anića i RHJ2 = *Rječnik hrvatskoga jezika* koji je uredio J. Šonje.

Prije nego što razmotrimo ta značenja, valja napomenuti da se u RHJ1 navodi da glagol *vidjeti* ima akuzativnu rekciju, osim u značenju ‘posjedovati osjetilo vida’ kada je monovalentan, dok se u RHJ2 navodi samo akuzativna rekcija, odnosno da je glagol prijelazan.

U RHJ1 izdvojeno je sedam značenja, a u RHJ2 devet značenja⁵, s time da se u RHJ1 prvo i sedmo značenje odnose na fizičku percepciju, a u RHJ2 samo se prvo značenje odnosi na fizičku percepciju, odnosno u tome su rječniku pod prvim značenjem spojena dva značenja: ‘reagirati (na što) osjetilom vida, primjećivati, opažati očima, zapaziti, zapažati očima’ i ‘posjedovati osjetilo vida, moći gledati’. Koje je leksikografsko rješenje preciznije, vidjet će se iz analize glagolskoga vida tih značenja.

Za utvrđivanje nesvršenosti poslužit ćemo se sintaktičkim probama: (a) izražavanje prave sadašnjosti, (b) dopuna faznim glagolima i (c) zabrana izrečena konstrukcijom *ne + imperativ*.

Većina suvremenih gramatika hrvatskoga standardnoga jezika i pojedini autori aspektoloških kroatističkih radova (Kravar 1976) kao pouzdane probe za utvrđivanje nesvršenosti navode prva dva kriterija.⁶ U prvi kriterij sumnja N. Cochran (1978: 102) služeći se argumentom da ima nesvršenih glagola koji u prezentu nikad ne izriču pravu sadašnjost (*On sada nalazi novčanik.*). Prema našem mišljenju postoji mala skupina nesvršenih glagola koji su izvedeni iz svršenih glagola koji semantički pripadaju glagolima postignuća i koji ne mogu izricati procesualnost koja se događa upravo u sadašnjem trenutku. Takav je upravo glagol *nalaziti*, iterativni parnjak glagola *naći*.⁷ Po vidskim svojstvima taj je glagol usporediv, primjerice, s glagolom *dolaziti* koji u prezentu može izražavati pravu sadašnjost jer pripada glagolima kretanja koji mogu izraziti proces što se događa upravo u sadašnjem trenutku. Stoga je potrebno promotriti značenjska obilježja glagola kako bi se mogle donijeti precizne sintaktičke probe za utvrđivanje nesvršenosti/svršenosti glagola. Upravo glagoli koji su primarno svršeni i pripadaju semantičkoj skupini postignuća u aspektološkim se razmatranjima ističu kao najzahtjevniji i traže daljnja istraživanja (Polančec 2014). Prema rezultatima korpusne analize jedna trećina pojavnica svršenih glagola jesu glagoli postignuća (Po-

---

⁵ Ne ulazimo ovdje u analizu svih značenja i vidskih obilježja glagola *vidjeti* kako su iznesena u rječničkim člancima citiranih rječnika, već samo u značenja koja se odnose na fizičku percepciju osjetilom vida.

⁶ Z. Jelaska i N. Opačić (2005) navode samo izražavanje prave sadašnjosti.

⁷ Rasprava o tome jesu li *nalaziti* i *naći* pravi vidski parnjaci nadilazi okvire ovoga rada, stoga se u nju ovdje ne upuštamo.

lančec 2014). Može se zaključiti da je prva proba (izražavanje prave sadašnjosti) valjana sintaktička proba te da na oprezu treba biti kada se ispituju nesvršeni glagoli postignuća. S tim ograničenjem prihvaćamo prvu probu. Druga se proba također spominje u većini suvremenih gramatika hrvatskoga jezika, ali se ne spominje, primjerice, u *Gramatici hrvatskoga jezika* J. Silića i I. Pranjkovića (2005). Taj je kriterij u svojem radu također kritizirala N. Cochrane (1978: 110) navodeći primjere iterativnih nesvršenih glagola koji ne mogu biti dopuna faznim glagolima (**Počeo je da vraća knjigu u biblioteku.*). Međutim, ako uvedemo potpravilo da uz iterativne glagole koji zahtijevaju dopunu te dopune trebaju biti u množini ako su brojive ili u jednini ako su posrijedi nebrojive imenice, proba će biti valjana (*Počeo je vraćati knjige u biblioteku. Počeo je gubiti pamćenje.*). Treća proba za utvrđivanje nesvršenosti spominje se u *Gramatici hrvatskoga jezika* J. Silića i I. Pranjkovića (2005: 195) i u radu J. Silića *An approach to the study of aspectuality in the Croatian literary language* (1978: 64). Naime, negativna se zabrana izriče konstrukcijom *ne + imperativ* ako su glagoli nesvršeni i konstrukcijom *nemoj + infinitiv* ako su glagoli nesvršeni ili svršeni. Prema autorima samo se u nekim okamenjenim stilski obilježenim izrazima kao što je *Ne ubij!* može naći svršeni glagol. Tu probu treba uzeti s rezervom zato što se imperativom primarno izriču zapovijedi i zabrane sugovorniku. Od sugovornika se traži da nešto napravi ili mu se zabranjuje da nešto napravi. Najčešće se u takvim kontekstima pojavljuju glagoli radnje, ostvarenja i postignuća, a rjeđe glagoli stanja, pogotovo ne oni koji znače posjedovanje osjetila, što znači da se svi glagoli nekoga jezičnoga sustava ne mogu upotrijebiti u imperativu.

Za utvrđivanje svršenosti mnogo je teže uspostaviti pouzdane sintaktičke probe. Stoga su rijetki autori koji ih navode. Kao pouzdanu sintaktičku probu neki autori (Kravar 1976, Silić 1978) navode vremenske rečenice s veznikom *čim, tek, tek što*.⁸

Prema opisanim sintaktičkim probama ispitat ćemo vid dvaju značenja fizičke percepcije glagola *vidjeti*.

A) Značenje ‘reagirati na što osjetilom vida, primjećivati, opažati očima, zapaziti, zapažati očima’

(11) *Sada vidim Marka. Vidim neku ženu s njim.*

(12) *?Počinjem vidjeti Marka. ?Nastavljam vidjeti neku ženu s njim.*

(13) **Ne vidi Marka!*

(14) *Čim vidim Marka, reći ću mu da si ga tražio.*

---

⁸ Z. Jelaska i N. Opačić (2005: 162) navode vremensku rečenicu s veznikom *kad* kojom se izražava anteriornost, npr. *Kad saznam, javit ću ti.*

U rečenicama (11) glagol *vidjeti* upotrijebljen je u prezentu kojim je izražena prava sadašnjost. Prema toj probi on je nesvršen. Međutim u drugoj probi dobivamo neovjerene primjere (12): glagol *vidjeti* u značenju ‘reagirati na što osjetilom vida, primjećivati, opažati očima, zapaziti, zapažati očima’ ne može biti dopuna faznim glagolima. On je u tim primjerima svršen. Treća proba to potvrđuje: glagol *vidjeti* u promatranome značenju ne može biti upotrijebljen u konstrukciji *ne + imperativ*. Da je svršen, potvrđuje i vremenska rečenica s veznikom *čim* (14).

Dakle, u značenju ‘reagirati na što osjetilom vida, primjećivati, opažati očima, zapaziti, zapažati očima’ glagol *vidjeti* je i svršen i nesvršen.

Kada se upotrebljava u futuru, perfektu i kondicionalu u tome značenju, svršenoga je vida:

(15) *Vidjet ću Marka u gradu.*

(15) *Vidio sam Marka u gradu.*

(16) *Vidio bih Marka u gradu.*

B) Značenje ‘posjedovati osjetilo vida, moći gledati’

(17) *Ona sada dobro vidi.*

(18) *Počela/nastavila je dobro vidjeti nakon operacije.*

(19) **Ne vidi!*

(20) **Čim vidim, reći ću ti.*

U značenju ‘posjedovanja osjetila vida, sposobnosti da se vidi’ glagol *vidjeti* funkcionira kao nesvršeni glagol. Očekivano, ne zadovoljava probu (c), ne može se izreći zabrana konstrukcijom *ne + imperativ*. Primjer (20) potvrđuje da je glagol *vidjeti* u opisanome značenju nesvršen.

Ispitivanjem dvaju značenja fizičke percepcije glagola *vidjeti* utvrđeno je da funkcionira kao svršeni i nesvršeni glagol u značenju ‘reagirati na što osjetilom vida’ te kao neprototipni nesvršeni glagol u značenju ‘posjedovati osjetilo vida’. Dakle, glagol *vidjeti* jest dvovidan glagol, kao što tvrde hrvatski rječnici i gramatike, međutim nije dvovidan u svim svojim značenjima. To bi trebalo imati na umu u oblikovanju rječničkih članaka. Također bi se, radi preciznosti, glagolska rekcija trebala pisati uz svako značenje, odnosno skupinu značenja, gdje se ona mijenja, kao što je slučaj upravo u ispitivanim značenjima glagola *vidjeti*. U značenju ‘reagirati na što osjetilom vida’ glagol *vidjeti* traži dopunu u akuzativu, a u značenju ‘posjedovati osjetilo vida’ ne traži je, odnosno glagol je monovalentan. Iz tih je razloga leksikografsko rješenje kakvo nalazimo u RHJ1 bolje od rješenja u RHJ2.

3.2. Glagol *gledati*

Prema rječničkim definicijama dvaju suvremenih rječnika hrvatskoga jezika glagol *gledati* ima pet, odnosno šest različitih značenja i po vidu je nesvršen:

V. Anić: <i>Rječnik hrvatskoga jezika</i> (1998: 254)	<i>Rječnik hrvatskoga jezika</i> , ur. J. Šonje (2000: 290)
1. pogled imati upravljen na koga ili što; promatrati	1. imati otvorene oči i vidjeti stvari u vidnom polju
2. (na što) odnositi se prema komu ili čemu, imati stav ili mišljenje o komu ili čemu	2. gledajući usredotočiti pozornost; motriti; promatrati: ~ <i>promet vozila</i> , ~ <i>plov ribe</i> , ~ <i>koga</i> , ~ <i>krajolik</i>
3. biti okrenut prema čemu, usmjeren na što [<i>soba gleda na more</i>]	3. biti okrenut prema nečemu: <i>prozor gleda na dvorište</i> , <i>kuća gleda na istok</i>
4. nastojati [<i>gledaj da dođeš na vrijeme</i>]	4. nastojati, truditi se: <i>gledaj doći!</i>
5. paziti na što, nadgledati [<i>konje gleda stariji ukućanin</i>]	5. imati stav prema komu ili čemu: ~ <i>s naklonošću</i>
	6. paziti, čuvati, brinuti se: ~ <i>djecu</i> , ~ <i>stoku</i> , – ~ <i>se povr a</i>) <i>gledati jedno drugo: gledaju se kao pas i mačka b</i>) <i>voljeti jedno drugo</i>

Od tih je značenja jedino prvo značenje u RHJ1 te prvo i drugo u RHJ2 čisto značenje fizičke percepcije. Prvo značenje u RHJ2 glagola *gledati* sinonim je glagolu *vidjeti* u značenju ‘posjedovati vid’. Sintaktičkim ćemo probama provjeriti je li u tim značenjima glagol *gledati* doista nesvršenoga vida.

A) Značenje ‘imati otvorene oči i vidjeti stvari u vidnom polju’

(21) *Sada gledam.*

(22) *Počinjem gledati. Nastavljam gledati.*

(23) *Ne gledaj!*

(24) **Čim gledam, doći ću.*

Kako probe pokazuju, glagol *gledati* u ovome je značenju nesvršen.

B) Značenje ‘gledajući usredotočiti pozornost; motriti; promatrati’

(25) *Sada gledam emisiju „Hrvatska danas”.*

(26) *Nastavljam gledati emisiju „Hrvatska danas”.*

(27) *Ne gledaj emisiju „Hrvatska danas”!*

(28) **Čim gledam emisiju „Hrvatska danas”, nazvat ću te.*

Dakle, i u ovome značenju glagol *gledati* po vidu je nesvršen. U usporedbi s glagolom *vidjeti* on je aspektološki jednostavan. Međutim niti jedan od navedenih rječnika u natuknici glagola *gledati* ne upućuje na svršeni parnjak toga glagola. Niti na svršeni parnjak upućuje *Školski rječnik hrvatskoga jezika* (2012). Stoga se postavlja pitanje koji mu je glagol svršeni parnjak. Prema formalnim kriterijima (Raguž 1997: 159) to bi trebao biti glagol *ugledati* jer se jedino od toga glagola sufiksacijom ne može napraviti nesvršeni glagol s iterativnim značenjem.⁹ Međutim glagol *ugledati* znači radnju (‘u času vidjeti; opaziti, spaziti, primijetiti’) koja se događa bez kontrole doživljavača. Glagol *gledati* kao dopunu u subjektu ima aktivnoga doživljavača, tj. radnja se događa pod njegovom kontrolom. Dakle, i svršeni parnjak glagola *gledati* trebao bi izricati radnju koja se događa pod kontrolom doživljavača. U *Rječniku vidskih parnjaka u hrvatsko-srpskome jeziku* (Opačić, Cochrane i Weber 1978: 198) kao svršeni parnjak glagola *gledati* stoji *pogledati*. Taj glagol zadovoljava upravo spomenuto semantičko obilježje. RJI1 pod natuknicom *pògledati* upućuje na glagol *gledati*, iako eksplicitno ne piše da je glagol *pogledati* svršeni parnjak glagola *gledati*. RHJ2 pod natuknicom glagola *pogledati* ne upućuje ni na koji nesvršeni glagol.

Razmotrit ćemo značenja glagola *pogledati* u dvama suvremenim rječnicima hrvatskoga jezika.

V. Anić: Rječnik hrvatskoga jezika (1998: 790)	Rječnik hrvatskoga jezika, ur. J. Šonje (2000: 862)
1. kratko uputiti pogled	1. usredotočeno upraviti pogled na jedno mjesto: ~ u koga, ~ koga, ~ u što, ~ na ulicu, ~ kroz prozor, ~ komu u oči
2. letimično pregledati, usp. <i>gledati</i>	2. obuhvatiti pogledom; obazreti se, osvrnuti se: ~ oko sebe – ~ se povr usmjeriti pogled u svoju sliku: ~ se u zrcalu

U obama rječnicima opisana su dva značenja glagola *pogledati*. Prvo opisano značenje u RHJ1 i RHJ2 isto je i može se oprimjeriti ovim rečenicama:

⁹ Naime, od svršenoga *pògledati* može se napraviti nesvršeni *poglédati/pogledavati*, od *prègledati/prèglédati/prègledavati*, od *zàgledati/zaglédati* itd., samo od glagola *ugledati* nije za-bilježen nesvršeni parnjak iterativnoga značenja.

(29) *Pogledao sam Marka. Pogledao sam mu u oči. Čim sam ga pogledao, sakrio se.*

Riječ je o kratkome, čak trenutnome, usredotočavanju pogleda na što/koga. Posrijedi je glagol postignuća od kojega se imperfektivizacijom može izvesti nesvršeni iterativni glagol *pogledati/pogledavati*.

(30) *Pogledavao sam Marka. Pogledavao sam mu u oči.*

Drugo opisano značenje u RHJ1 ('letimično pregledati') može se oprimjeriti rečenicama:

(31) *Pogledao sam Vaš projekt. Čim sam ga pogledao, učinio mi se zanimljivim.*

U tim primjerima glagol *pogledati* nije trenutnan. Implicira neko trajanje prije ostvarenja cilja. Stoga je riječ o glagolu ostvarenja od kojega se imperfektivizacijom ne može izvesti iterativni glagol *pogledati/pogledavati* jer se značenje mijenja:

(32) *?Pogledavao sam Vaš projekt.*

Drugo opisano značenje u RHJ2 zapravo se ne razlikuje od prvoga značenja, samo su istaknute nove glagolske dopune:

(33) *Pogledao sam se u zrcalu. Čim sam se pogledao, bio sam zadovoljan.*

Prema tome opet je riječ o glagolu postignuća od kojega se imperfektivizacijom izvodi nesvršeni iterativni glagol *pogledati/pogledavati*.

Da je u primjerima (29) i (33) riječ o glagolima postignuća, vidi se iz toga što je moguće te rečenice proširiti adverbijalom *za x vremena* u značenju 'nakon x vremena':

(29¹) *Pogledao sam Marka za pet minuta. Pogledao sam ga u oči za pet minuta. Čim sam ga, za pet minuta, pogledao, sakrio se.*

(33¹) *Pogledao sam se u zrcalu za pet minuta. Čim sam se pogledao, za pet minuta, bio sam zadovoljan.*

Da je u primjeru (31) posrijedi glagol ostvarenja, dokazuje mogućnost proširivanja rečenice adverbijalom *za x vremena* u značenju 'x vremena je uloženo u izvršavanje procesa':

(31¹) *Pogledao sam Vaš projekt za pola sata.*

Ono što je zanimljivo jest da ni jedan od rječnika¹⁰ ne donosi treće značenje koje nalazimo u primjerima:

(34) *Pogledao sam emisiju „Hrvatska danas”. Pogledao sam taj film.*

---

¹⁰ U *Školskome rječniku hrvatskoga jezika* (2012: 511) opisana su četiri značenja: 1. uputiti pogled u određenom smjeru, 2. provjeriti sadržaj čega, 3. obuhvatiti pogledom sa svih strana, 4. **a.** izriče blago čuđenje, **b.** upozorava na što. Međutim ni u tome opisu nema značenja 'izvršenost gledanja'.

U tim primjerima nije riječ o kratkome usredotočavanju pogleda niti o letimičnom pregledavanju, već o izvršenosti gledanja, izvršenosti procesa koji je trajao neko vrijeme. Dakle, opet je posrijedi glagol ostvarenja od kojega se imperfektivizacijom ne može izvesti iterativni glagol *poglédati/pogledavati* jer bi se značenje promijenilo.

I te se rečenice mogu proširiti adverbijalom *za x vremena* u značenju ‘x vremena je uloženo u izvršavanje procesa’:

(34¹) *Pogledao sam emisiju „Hrvatska danas” za dvadeset minuta. Pogledao sam taj film za jedan sat.*

Međutim, mogu se proširiti i adverbijalom *x vremena*, koji se javlja uz nesvršene glagole, u značenju ‘x vremena je uloženo u proces’:

(34²) *Pogledao sam emisiju Hrvatska danas pet minuta.*

U (34²) glagol *pogledati* ima značenje ‘izvršenost gledanja’, ali u količini manjoj od obične, odnosno glagol *pogledati* u tome značenju može imati deminutivno obilježje, što je bitna komponenta koja se odražava na vidsko ponašanje toga glagola u rečenici. Naime, deminutivni su glagoli tvoreni prefiksima *po-* i *pro-* svršeni, ali u rečenici mogu dolaziti uz adverbijale koji se pojavljuju uz nesvršene glagole.

Glagol *pogledati* u svim je trima značenjima parnjak glagolu *gledati* u značenjima fizičke percepcije. (Glagol *pogledati*, za razliku od glagola *gledati*, u svim je ovdje analiziranim značenjima glagol fizičke percepcije.)

Parnjak glagolu *gledati* u značenjima fizičke percepcije jest i glagol *odgledati* koji znači ‘izvršenost cjelovite radnje’, a koji dva citirana rječnika ne sadrže, ali je u korpusu itekako prisutan:

(35) *Rekao je poslije blamaže vratar Dražen Ladić, koji je dvoboj odgledao s klupe. (Vjesnik online)*

Dakle, glagol *gledati* u značenju fizičke percepcije nesvršen je glagol, a svršeni su mu parnjaci glagoli *pogledati* i *odgledati*. Glagol *pogledati*, ovisno o značenju, po leksičkome je vidu glagol postignuća i ostvarenja. Kada je glagol postignuća, od njega se može imperfektivizacijom tvoriti iterativni nesvršeni glagol, a kada je glagol ostvarenja, to nije moguće.

4. Zaključak

Glagolski je vid u hrvatskome jeziku složena semantičko-gramatička kategorija. Da bi se dobio iscrpniji i precizniji opis glagolskoga vida u hrvatskome jeziku, potrebno je istražiti suodnos glagolskoga vida i pojedinih semantič-

kih skupina glagola. Na primjeru glagola vidne percepcije *vidjeti* i *gledati* pokazali smo da ti glagoli s obzirom na svoja različita značenja različito funkcioniraju u rečenici te da isti glagol pokazuje različita vidiska obilježja. Istraživanjem smo utvrdili nepreciznosti u rječničkim člancima u definiranju značenja te nepreciznost i nedostatnost u iznošenju vidskih odrednica. Ovim smo radom upozorili na relevantnost suodnosa leksičkoga i gramatičkoga vida kojemu bi u opisima glagolskoga vida u gramatikama hrvatskoga jezika trebalo dati prostora. Usto smo istaknuli važnost empirijskih istraživanja u utvrđivanju gramatičko-semantičkih odnosa u pojedinim jezičnim kategorijama. Na primjeru glagola *vidjeti* dotaknuli smo se problema dvovidnosti i višeznačnosti glagola te pokazali da u jednome značenju glagol može biti i svršen i nesvršen, a u drugome samo nesvršen. Razmatrana su samo značenja fizičke percepcije toga glagola. Zanimljivo bi bilo vidjeti kako se manifestira dvovidnost glagola radnje poput *ručati*, *telefonirati*, *montirati* itd. U radu smo više puta istaknuli da bi u metodologiji izrade leksikografskih članaka trebalo uzeti u obzir i vidiska obilježja pri opisivanju različitih značenja pojedinoga glagola te bi bilo potrebno navoditi vidski parnjak. Time bismo dobili preciznije i iscrpnije opise u rječnicima kojima bi se, osobito uz dodavanje primjera, mogli koristiti i neizvorni govornici hrvatskoga jezika.

Literatura:

- ANIĆ, VLADIMIR. 1998. *Rječnik hrvatskoga jezika*. Novi Liber. Zagreb.
- BARIĆ, EUGENIJA I DR. 1997. *Hrvatska gramatika*. Školska knjiga. Zagreb.
- BORIK, OLGA. 2002. *Aspect and Reference time*. Doktorski rad. Utrecht University, UiL OTS. Utrecht. <http://igitur-archive.library.uu.nl/dissertations/2002-1025-092957/inhoud.htm> (pristupljeno 17. studenoga 2010.). 223 str.
- CHUNG, SANDRA; TIMBERLAKE, ALAN. 1985. Tense, Aspect and Mood. *Typology and Syntactic Description*. Volume III. Ur. Shopen, Timothy. Cambridge University Press. Cambridge. 241–258.
- COCHRANE, NANCY. 1978. Some Problems in the Representation of Verbal Aspect Pairs in the Lexicon. *Kontrastivna analiza engleskog i hrvatskog ili srpskog jezika*. Volume II. Ur. Filipović, Rudolf. Zavod za lingvistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb. 101–139.
- ČILAŠ MIKULIĆ, MARICA. 2012. *Glagolski vid u hrvatskome kao drugome i stranome jeziku*. Doktorski rad. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb. 182 str.

- HRŽICA, GORDANA. 2011. *Glagolske kategorije aspekta, vremena i akcionalnosti u usvajanju hrvatskog jezika*. Doktorski rad. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb. 321 str.
- JELASKA, ZRINKA; OPAČIĆ, NIVES. 2005. Glagolski vid i vidski parovi. *Hrvatski kao drugi i strani jezik*. Ur. Jelaska, Zrinka. Hrvatska sveučilišna naklada. Zagreb. 152–169.
- KATIČIĆ, RADOSLAV. 1991. *Sintaksa hrvatskoga književnog jezika*. HAZU i Globus Nakladni zavod. Zagreb.
- Kontrastivna analiza engleskog i hrvatskog ili srpskog jezika*. Volume II. Ur. Filipović, Rudolf. Zavod za lingvistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb.
- KRAVAR, MIROSLAV. 1976. Glagolski vid kao tipološko-komparativni problem. *Radovi FF Zadar* 14-15. 289–312.
- LI, PING; SHIRAI, YASUHIRO. 2000. *The Acquisition of Lexical and Grammatical Aspect*. Mouton de Gruyter. Berlin – New York.
- MOGUŠ, MILAN; BRATANIĆ, MAJA; TADIĆ, MARKO. 1999. *Hrvatski čestotni rječnik*. Zavod za lingvistiku i Školska knjiga. Zagreb.
- MØNNESLAND, SVEIN. 2007. Je li glagolski vid sintaktička kategorija. *Sintaktičke kategorije: Zbornik radova znanstvenoga skupa Hrvatski sintaktički dani*. Ur. Kuna, Branko. Filozofski fakultet u Osijeku i Institut za hrvatski jezik. Osijek – Zagreb. 145–158.
- NOVAK MILIĆ, JASNA. 2010. Što je što u aspektologiji. *Lahor* 10. 125–143.
- NOVAKOV, PREDRAG. 2005. *Glagolski vid i tip glagolske situacije u engleskom i srpskom jeziku*. Futura publikacije. Novi Sad.
- OPAČIĆ, NIVES; COCHRANE, NANCY; WEBER, RALPH E. 1978. Dictionary of Serbo-Croatian Verbal Aspect Pairs. *Kontrastivna analiza engleskog i hrvatskog ili srpskog jezika*. Volume II. Ur. Filipović, Rudolf. Zavod za lingvistiku. Zagreb. 189–273.
- POLANČEC, JURICA. 2014. Što nam *aktionsart* glagola može reći o njegovu vidu: korpusna perspektiva. Izlaganje na XXVIII. međunarodnom znanstvenom skupu HDPL-a. 25. travnja. Zagreb.
- RAFFAELLI, IDA. 2010. Klasifikacija glagola percepcije u hrvatskome. Izlaganje na Sintaktičkim danima. 12. studenoga. Osijek.
- RAGUŽ, DRAGUTIN. 1997. *Praktična hrvatska gramatika*. Medicinska naklada. Zagreb.
- SCHOORLEMMER, MAAIKE. 1995. *Participial passive and aspect in Russian*. Doktorski rad. Utrecht University, UiL OTS. Utrecht. 377 str.

- Rječnik hrvatskoga jezika*. 2000. Ur. Šonje, Jure. Leksikografski zavod Miroslav Krleža – Školska knjiga. Zagreb.
- SILIĆ, JOSIP. 1978. An approach to the study of aspectuality in the Croatian literary language. *Konstrativna analiza engleskog i hrvatskog ili srpskog jezika*. Volume II. Ur. Filipović, Rudolf. Zavod za lingvistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb. 42–70.
- SILIĆ, JOSIP; PRANJKOVIĆ, IVO. 2005. *Gramatika hrvatskoga jezika*. Školska knjiga. Zagreb.
- SMITH, CARLOTA S. 1997. *The Parameter of Aspect*. Studies in Linguistics and Philosophy. Vol. 43. Kluwer Academic Publishers. Dordrecht.
- Školski rječnik hrvatskoga jezika*. 2012. Ur. Hudeček, Lana; Mihaljević, Milica. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje – Školska knjiga. Zagreb.
- VERKUYL, HENK J. 1993. *A theory of aspectuality. The interaction between temporal and atemporal structure*. Cambridge Studies in Linguistics. Vol. 64. Cambridge University Press. Cambridge.
- VENDLER, ZENO. 1957. Verbs and Times. *The Philosophical Review* 66/2. 143–160.

Aspectual Properties of the Verb *vidjeti* (*see*) and *gledati* (*watch*) in Croatian Language

Abstract

The article discusses some of the meanings of perceptual verbs *vidjeti* (*to see*) and *gledati* (*to watch*) in Croatian language and their aspectual characteristics. The verb *vidjeti* in its meanings of physical perception works as prototypical perfective and as a prototypical and non-prototypical imperfective verb in a sentence. The verb *gledati* in its meaning of physical perception works in the sentence as a imperfective verb, while its aspectual counterpart *pogledati* works as a prototypical and as non-prototypical perfective verb, depending on the meaning.

Ključne riječi: glagolski vid, leksički vid, glagoli percepcije

Key words: verbal aspect, lexical aspect, verbs of perception

